

POSTANOWIENIE

5 grudnia 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Paweł Grzegorzczuk

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 5 grudnia 2024 r. w Warszawie
zażalenia S.R. i K.R.

na wyrok Sądu Okręgowego w Kielcach

z 28 czerwca 2024 r., II Ca 749/24,

w sprawie z powództwa Gminy S.

przeciwko S.R. i K.R.

o wydanie nieruchomości,

**uchyla zaskarżony wyrok, pozostawiając rozstrzygnięcie
o kosztach postępowania zażaleniowego do orzeczenia
kończącego postępowanie w sprawie.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 28 czerwca 2024 r. Sąd Okręgowy w Kielcach, na skutek apelacji powódki Gminy S., uchylił wyrok Sądu Rejonowego w Skarżysku-Kamiennej wydany w sprawie przeciwko pozwanym S.R. i K.R. o wydanie nieruchomości i przekazał sprawę Sądowi Rejonowemu w Skarżysku-Kamiennej do ponownego rozpoznania.

Sąd Okręgowy uznał, że Sąd pierwszej instancji nie rozpoznał istoty sprawy. Zdaniem Sądu Okręgowego, nierozpoznanie istoty sprawy ma miejsce także wówczas, gdy sąd pierwszej instancji dokonał oceny prawnej roszczenia nie opierając jej o właściwie ustaloną podstawę faktyczną i konieczne jest czynienie

przez sąd odwoławczy ustaleń faktycznych „po raz pierwszy”. Sąd Okręgowy zwrócił ponadto uwagę, że w toku całego postępowania powódka nie wskazała, wydania której konkretnie części nieruchomości się domaga, a postępowanie zostało skoncentrowane na rozpoznaniu zgłoszonego przez pozwanych zarzutu zasiedzenia. W rezultacie Sąd Okręgowy byłby zobligowany do dokonania ustaleń faktycznych po raz pierwszy, a tym samym naruszyłby konstytucyjną zasadę dwuinstancyjności.

Wyrok Sądu Okręgowego zaskarżyli zażaleniem pozwani, zarzucając naruszenie art. 386 § 4 k.p.c. przez nieprawidłowe przyjęcie, że Sąd Rejonowy nie rozpoznał istoty sprawy.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W sytuacji, w której sąd drugiej instancji uchyla wyrok wydany przez sąd pierwszej instancji ze względu na nierozpoznanie istoty sprawy, Sąd Najwyższy, rozpoznając zażalenie złożone na podstawie art. 394¹ § 1¹ k.p.c., bada, czy sąd drugiej instancji prawidłowo zastosował art. 386 § 4 k.p.c., tj. czy okoliczności sprawy, przy uwzględnieniu merytorycznego stanowiska sądu drugiej instancji, mieszczą się w kręgu sytuacji odpowiadających nierozpoznaniu istoty sprawy. Poza zakresem oceny pozostaje natomiast prawidłowość stanowiska co do *meritum* wyrażonego przez sąd drugiej instancji (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 7 listopada 2012 r., IV CZ 147/12, OSNC 2013, nr 3, poz. 41, z dnia 28 listopada 2012 r., III CZ 77/12, OSNC 2013, nr 4, poz. 54 i z dnia 17 stycznia 2013 r., III CZ 2/13).

W świetle ugruntowanego orzecznictwa, do nierozpoznania istoty sprawy dochodzi wtedy, gdy sąd pierwszej instancji nie zbada materialnej podstawy żądania, wychodząc z błędnego założenia, że istnieje przeszkoda unicestwiająca roszczenie albo wykluczająca jego skuteczne dochodzenie (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 9 stycznia 1936 r., C 1839/36, Zb. Orz. 1936, poz. 315 i z dnia 23 września 1998 r., II CKN 897/97, OSNC 1999, nr 1, poz. 22 oraz postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 stycznia 2013 r., IV CZ 170/12, z dnia 14 lutego 2013 r., II CZ 188/12, z dnia 3 lutego 2017 r., II CZ 146/17 i z dnia 13 października

2017 r., I CZ 90/17). Wbrew stanowisku Sądu Okręgowego, przesłanka ta – w przeciwieństwie do określonej w art. 386 § 4 *in fine* k.p.c. – nie dotyczy zatem sytuacji, w których błąd sądu pierwszej instancji lokuje się w sferze faktów i dowodów, lecz polega na nieprawidłowym założeniu o istnieniu okoliczności stojącej na przeszkodzie ocenie istoty sprawy. Przeszkoda ta może mieć źródło nie tylko w prawie materialnym, jak, przykładowo, w razie przedawnienia roszczenia, lecz również w prawie procesowym, co ma miejsce w razie nieprawidłowego przyjęcia istnienia prejudykatu lub nieprawidłowej oceny granic jego mocy wiążącej (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 9 lutego 2017 r., III CZ 63/16).

Z materiału sprawy wynikało, że Sąd Rejonowy dokonał ustaleń faktycznych i oceny prawnej żądania, przyjmując, że pozwani przeciwstawili żądaniu powódki skuteczny zarzut zasiedzenia. To, że w ocenie Sądu Okręgowego ustalenia te i ocena prawna zostały przeprowadzone w sytuacji, w której powódka zaniechała należytego skonkretyzowania *petitum* powództwa, nie jest równoznaczne z nierozpoznanie istoty sprawy w rozumieniu art. 386 § 4 k.p.c. Jak wielokrotnie wskazywano w judykaturze, nierozpoznanie istoty sprawy nie wiąże się także z zaniechaniem dokonania przez sąd pierwszej instancji określonych ustaleń faktycznych i to także wtedy, gdy ustalenia te – w ocenie sądu drugiej instancji – są konieczne do rozstrzygnięcia sprawy, a ich zakres jest znaczny. W przyjętym w kodeksie postępowania cywilnego modelu apelacji pełnej sąd drugiej instancji dysponuje kompetencjami rozpoznawczymi na równi z sądem pierwszej instancji (por. uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 31 stycznia 2008 r., III CZP 49/07, OSNC 2008 r., nr 6, poz. 55). Nie ma zatem przeszkód, aby sąd drugiej instancji, dostrzegłszy mankamenty w ustaleniach faktycznych, samodzielnie je skorygował. Z rozważań Sądu Okręgowego nie wynikało zresztą, dlaczego w istocie sprawie zachodzi konieczność dokonania dodatkowych ustaleń faktycznych, a ponadto zakres tych ustaleń miałby być na tyle szeroki, że mógłby wywoływać wątpliwości z punktu widzenia zasady instancyjności.

W tym stanie rzeczy jedynie ubocznie należało podnieść, że prowadzenie postępowania dowodowego przez sąd drugiej instancji, nawet w znacznym zakresie, i dokonanie na jego podstawie samodzielnych ustaleń faktycznych, nie prowadzi do naruszenia konstytucyjnego prawa do zaskarżenia orzeczeń wydanych

w pierwszej instancji (art. 78 Konstytucji), jak również dwuinstancyjnego modelu postępowania sądowego, statuowanego w art. 176 ust. 1 Konstytucji (por. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 11 marca 2003 r., SK 8/02, OTK-A 2003, nr 3, poz. 20 i postanowienia Trybunału Konstytucyjnego z dnia 9 listopada 2010 r., Ts 49/10, OTK-B 2011, nr 1, poz. 90 i z dnia 6 października 2015 r., Ts 52/14, OTK-B 2015, nr 5, poz. 446).

W konkluzji zarzut naruszenia art. 386 § 4 k.p.c. należało uznać za zasadny.

Z tych względów, na podstawie art. 398¹⁵ § 1 w związku z art. 394¹ § 3 k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.

(K.G.)

[ał]